

Наталія О. Веселовська*

ПРОФАЙЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИЯВЛЕННЯ РОЛІ ЕПІЛЕПТОЇДНОГО ПСИХОТИПУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ЮРИДИЧНОЇ СФЕР

У статті розглянуто особливості епілептоїдного психотипу крізь призму профайлінгу як інструменту аналізу професійної поведінки в юридичній та економічній сферах. Визначено ключові риси цього типу особистості, такі як прагнення до контролю, структурованості, дисципліни та відповідальності, показано їхній вплив на професійну ефективність.

Проаналізовано відповідність епілептоїдного психотипу вимогам юридичної та економічної діяльності, зокрема у питаннях точності, організованості й управління процесами. Особливу увагу приділено взаємодії епілептоїдів у колективах різних психотипів і можливим джерелам конфліктів.

Результати дослідження підкреслюють значення профайлінгу для розуміння індивідуальних відмінностей і підвищення ефективності професійної взаємодії.

Ключові слова: профайлінг, епілептоїдний психотип, контроль, структурованість, дисципліна, юридична сфера, економічна сфера, професійна ефективність.

Літ. 9.

DOI: 10.32752/1993-6788-2025-2-283-214-220

Nataliia Veselovska

PROFILING AS A TOOL FOR IDENTIFYING THE ROLE OF THE EPILEPTOID PSYCHOTYPE IN PROFESSIONAL ACTIVITIES IN THE ECONOMIC AND LEGAL SPHERE

The article examines the characteristics of the epileptoid psychotype through the lens of profiling as a tool for analyzing professional behavior in the legal and economic spheres. The key features of this personality type such as the desire for control, structured thinking, discipline, and responsibility are identified, and their impact on professional efficiency is demonstrated.

The correspondence between the epileptoid psychotype and the requirements of legal and economic activities is analyzed, particularly in matters of accuracy, organization, and process management. Special attention is paid to the interaction of epileptoids within teams of different psychotypes and to potential sources of conflict.

The results of the study emphasize the importance of profiling for understanding individual differences and enhancing the effectiveness of professional interaction.

Keywords: profiling, epileptoid psychotype, control, structured thinking, discipline, legal sphere, economic sphere, professional efficiency.

Peer-reviewed, approved and placed: 06.01.2025.

Постановка проблеми. У сучасних умовах зростає потреба у високоефективних методах добору, оцінювання та розвитку персоналу в економічній, управлінській та юридичній сферах, проте традиційні інструменти психологічної діагностики не завжди дають змогу своєчасно виявити індивідуально-психологічні особливості фахівців, які безпосередньо впливають на їхню професійну успішність, стиль керівництва та антикорупційну стійкість.

* National Academy of Management, Kyiv, Ukraine.

Профайлінг є технологією оперативної психодіагностики, яка дозволяє відкрити можливості для глибшого розуміння внутрішніх потреб, інтересів, мотивів, поведінкових моделей і типів акцентуацій, що визначають ефективність управлінської та виконавчої діяльності. Особливої уваги потребує аналіз проявів епілептоїдного психотипу в контексті лідерських якостей, організованості та управлінських компетенцій, що зумовлює актуальність дослідження впливу акцентуацій особистості на професійну поведінку представників економічних і юридичних професій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри актуальність окресленої проблематики, питання вивчення акцентуацій особистості, зокрема епілептоїдного психотипу, у контексті професійної діяльності економістів та юристів залишається недостатньо дослідженим. У науковій літературі спостерігається фрагментарність підходів до визначення понять «профайлінг», «акцентуація», «епілептоїдність», що ускладнює формування єдиного понятійного апарату, адже це створює методологічні труднощі в оцінюванні поведінкових характеристик фахівців, прогнозуванні ефективності їхньої діяльності та розробленні науково обґрунтованих інструментів психодіагностики у сфері управління персоналом. Недостатня розробленість теоретичних засад і відсутність усталених критеріїв типологізації особистісних акцентуацій у професійній площині зумовлюють необхідність подальших досліджень цієї проблеми.

Серед науковців та дослідників теми психотипів в управлінні та організації варто зазначити О. Герасименко, В. Ільїну, О. Козій, Ю. Копчак, Т. Кочубей, М. Матвеева, У. Моторнюк, У. Михайлишину, Г. Мухіну, О. Пузирьову, А. Семенова, О. Троян, С. Федорцова, О. Цільмак, С. Яковенко, які розглядали теми організованості, акцентуації, керівництва, епілептоїдності та інших аспектів.

Метою дослідження є аналіз можливостей використання технологій профайлінгу для виявлення ролі епілептоїдного психотипу в професійній діяльності фахівців економічної та юридичної сфер, визначення його впливу на ефективність, організованість і стиль управлінської поведінки.

Основні результати дослідження. Професійна діяльність економістів та юристів потребує організованості, відповідальності, чіткості, іноді – лідерства, вміння керувати та розуміння процесів, які відбуваються в команді.

У рамках економічних та юридичних професій технології верифікації та профайлінгу можуть ефективно використовуватися з метою підбору найкращої кандидатури на виконання певного виду діяльності, проведення професійно-психологічного відбору кандидатів на роботу на певний ієрархічний щабель. Профайлінг є прекрасним інструментом психодіагностики співробітників перед проведенням атестацій та перевірок, і, що важливо, у діагностиці антикорупційної стійкості співробітника.

Профайлінг допомагає виявити справжні мотиви професійної діяльності економіста, юриста, управлінця, його цінності та потреби, можливість впринципі займатися певною діяльністю, адже можна зрозуміти його організованість або хаотичність, ступніть його відкритості, співпраці, ширості, чи буде він створювати свою паралельну команду на протигагу керівникові, або ж перед нами – ідеальний виконавець.

Профайлінг дозволяє також прогнозувати рівень ефективності роботи співробітника, адже одним із основних інструментів профайлінгу є оперативна психодіагностика, тобто безтестовий поділ людей на психотипи, в опорі на зрозумілі зовнішні та поведінкові критерії.

На цьому етапі варто зосередити увагу на такому понятті, як акцентуація, яка є певною особливістю особистості і межує з нормою та відхиленнями, яскраво проявляючись в якихось навичках, реакціях, потребах, емоціях. Такою акцентуацією може бути структурність, логічність, організованість, висока працезданість, сильна нервова система, вміння керувати і досягати результатів у поєднанні з базовою емоцією - гнівом. Люди з такою поведінкою називаються епілептоїди [1, 23].

Одна з класифікацій була розроблена німецьким психіатром К. Леонгардом і в її основі покладено в тому числі оцінювання спілкування з оточуючими, а сам термін «акцентуація» вперше введений у 1964 р. І, за його дослідженнями, таке загострення рис характеру проявляється у 20-50% людей [2, 56].

Одним з основних фундаментальних питань для розуміння ролі епілептоїдного психотипу є поділ людей на організованих та неорганізованих, що дозволяє зробити висновки про подальшу поведінку самої людини та відповідність її певній посаді.

Авторитарному, або директивному, стилю управління притаманне організоване одноосібне ухвалення рішень та подальшим чітким виконанням його підлеглими, а сам керівник, як слушно зазначає О. Пузирьова, орієнтується на свої інтереси, потреби, цінності, його позиція жорстка, недоречними вважаються новаторство та креативність, вся діяльність підтверджується наказами, санкціями, розпорядженнями та тиском [3, 65].

Фахівці економічної та юридичної сфери в ідеалі повинні відноситися до організованих, адже їм притаманне бажання лідерства, бути головним, домінувати, контролювати, вирішувати складні завдання та демонструвати, що він може вирішити будь-які проблеми. Саме тому епілептоїд, який уособлює чітке, рішуче й інколи жорстке лідерство, природно бере на себе відповідальність за організацію або групу людей, ефективно координує їхню діяльність, спрямовує на досягнення спільної мети та забезпечує результативність і користь для всієї структури. Отже, вимоги до професії формують певний психотип, який найбільше співвідноситься з виконанням діяльності, і саме епілептоїд відповідає більшості критеріїв.

Ще однією ознакою лідерського потенціалу епілептоїдного типу є прагнення до чіткої організації командної діяльності, адже для них важливо, щоб робота здійснювалася за визначеним алгоритмом: злагоджений початок, узгоджене виконання завдань, контроль результату, завершення робочого процесу та відновлення ресурсів під час відпочинку. Саме такий підхід відображає їхню природну схильність до структурованого лідерства, де порядок, дисципліна й передбачуваність є основою ефективності команди.

Базовою потребою епілептоїдного типу особистості є прагнення до контролю, що проявляється у схильності домінувати, організовувати та підтримувати порядок, і представники цього психотипу часто демонструють виражені вольові якості, рішучість і наполегливість, що робить їх успішними

ще і у сферах, де необхідні дисципліна й керівництво: у спорті, тренерській діяльності, організації командної роботи. Серед юристів і економістів епілептоїди нерідко поєднують професійний стиль мислення з активним, «бойовим» способом життя, що сприяє їхній ефективності в управлінні та досягненні результатів. Епілептоїди дуже конкретні, значення слів «необхідно», «терміново», «важливо», «стоп» важливе для них, особливо в екстремальних ситуаціях, при дедлайнах, перевірках, довготривалих проєктах.

Базовою емоцією епілептоїда є гнів, а базовою потребою – контроль. Під час агресії епілептоїда, з ним потрібно говорити спокійно, без злості та агресивності, продемонструвати готовність до співпраці по заздальгідь визначеним з ним раніше правилам, адже приписи, інструкції, алгоритми, чіткість виконання є необхідністю для фахівців такого психотипа.

Епілептоїдний тип особистості характеризується постійним внутрішнім напруженням і схильністю до накопичення афекту, що потребує періодичного емоційного розрядження для підтримання внутрішньої рівноваги, тобто його можна порівняти з каструлею, в якій постійно кипить та парує вода, їм ніби постійно потрібно випускати пару, під час комунікації з ними складається враження, що вони постійно кричать і всі їх дратують. Проте при ближчому спілкуванні виявляється, що це їх постійна манера говорити, особливо це стосується юристів та економістів, які займаються футболом, хокеєм, альпінізмом, туризмом, скелелазінням, адже вони звикли, що чіткі команди як-от «Стій» означає, що є небезпека, тому вони не будуть казати колегам та підлеглим «Будьте так люб'язні, спиніться», а в доволі грубій манері вкажуть що потрібно зробити для отримання швидкого та конкретного результату.

Епілептоїди потребують прописаних інструкцій, у них чітко прописані всі завдання, вони нагадують колегам про номенклатуру та важливість алгоритмів та строків роботи, потребують чітко прописаного розкладу дня та тижня, плани та звіти подають без затримок, у них упорядковане та структуроване діловодство, велике значення мають записники та папки, все пронумеровано та відповідає джерелам, посиланням, таблицям та графікам.

Епілептоїд є ідеальною кандидатурою для роботи економістом та юристом ще і через їхню ретельність, також саме вони найчастіше стають лідерами, щоправда не такими, на яких люди інших психотипів хочуть бути схожими, але вони є чудовими керівниками, яких хочеться слухати, і кар'єрно вони зростають достатньо швидко.

Епілептоїдний тип особистості рідко обирає фріланс, натомість схильний до управлінської діяльності, часто очолюють підрозділи або організації вже з молодого віку через властивий їм високий рівень особистого контролю: вони детально відстежують робочі процеси, час прибуття працівників, стан здоров'я чи особисті обставини колег, навіть якщо це не має прямого стосунку до їхніх обов'язків. Постійна потреба контролювати все навколо може створювати напруження у колективі та спричиняти конфлікти з хаотичними або менш організованими співробітниками.

Конфлікти з представниками цього психотипа є непростими, оскільки базова емоція – гнів – швидко призводить до ескалації конфлікту, стрімкого загострення, зростання і підсилення невдоволення сторонами, агресивного та

деспотичного тиску з боку епілептоїда. В такому випадку потрібно чітко сказати епілептоїду що сталося, донести свою думку спокійно, без агресії, та все пояснити, проте самі вони не люблять нікому нічого пояснювати, у них є аргумент «Я так сказав», що викликає у підлеглих та колег нову хвилю невдоволення. Найкращий спосіб – написати правила, розподілити обов'язки, зафіксувати, проговорити, вести журнали інструктажів.

У епілептоїда можна просити про допомогу і він допомагає на високому рівні, але варто робити це конкретно, адже думки епілептоїдів впорядковані. Там, де є хаос, тривога, страх, епілептоїд буде думати структурно і злитися, і загалом, взаємодія з представниками епілептоїдного типу може бути складною для осіб із хаотичним або нестабільним типом поведінки. Водночас епілептоїди легко встановлюють контакт і демонструють високу ефективність у спілкуванні з особами свого психотипу, при цьому не включаються емоційно.

Епілептоїдний тип особистості характеризується імперативною манерою мовлення: висловлювання мають наказовий характер, багато дієслів, навіть у питальних конструкціях переважають дієслівні форми, що створює враження директивності та контролю: «Спиш?», «Працюєш?», «Що робиш?», тобто небагатослівно, чітко та зрозуміло.

Сприйняття інформації – структурне та чітке, епілептоїд зазвичай не сприймає абстрактних або надмірно складних ідей, характерних для хаотичного типу мислення, оскільки його пізнавальні процеси спрямовані на конкретику, практичність і чітку структурованість інформації.

Епілептоїди не заводять випадкових знайомств, чітко розуміють з ким вигідно спілкуватися, з ким і чому вони хочуть дружити, і вони намагаються контролювати навіть спілкування такого типу, вони ревниві і не прощають зради ні в робочих процесах, ні в дружбі, ні в коханні [4].

Епілептоїди люблять працювати та заробляти, найкраще спілкуються з з представниками свого психотипу через конкретику в мовленні, спільні цінності, інтуїтивно зрозумілі правила спілкування та обмеження, їм не властиво прогулювати роботу, вони не пропускають важливі зустрічі і завжди пунктуальні, не переносять час зустрічей, люблять вчитися, проте їм необхідно розуміти суть та необхідність в навчанні, роблять акцент на практиці, а не теорії, без незрозумілої філософії або чітко визначеної кінцевої мети.

Однією з проблем, які притаманні роботі з епілептоїдом, є його небажання залишати старі перевірені методики, проте сучасні юридичні, управлінські, економічні умови диктують нові виклики для розвитку та вдосконалення персоналу, адже знання та навички швидко старіють, проте керівник цього психотипу як правило гальмує стимулювання самовдосконалення себе та команди, переконує в дієвості старих «класичних» методів, що може гальмувати рівень підвищення кваліфікації колег [5, 83].

Щодо зовнішнього вигляду, епілептоїдам притаманна класична стриманість і відповідність обставинам та статусу, вони надають перевагу діловому або спортивному стилю без надмірностей. Жінки цього типу зазвичай мають коротку, охайну стрижку без елементів кокетства чи

демонстративності (за винятком випадків, коли певна деталь є корпоративною особливістю), ставлення до прикрас у них помірковане: переважають обручка чи лаконічні аксесуари, кольори одягу, волосся й деталей – природні, нейтральні, практичні.

Робоче місце епілептоїда відзначається зразковою організованістю, усі документи впорядковані, речі мають своє місце, простір підтримується у чистоті й структурі, у роботі вони не терплять безладу, дотримуються встановлених правил, віддають перевагу передбачуваності та системності, що сприяє ефективності й дисципліні в колективі.

В економічній сфері епілептоїди ефективні завдяки схильності до систематизації даних, контролю фінансових потоків і дотримання встановлених регламентів, мають аналітичний підхід до планування, здатні підтримувати фінансову дисципліну та забезпечувати чітке виконання бюджетів. Такі фахівці стають компетентними керівниками бухгалтерій, фінансовими аналітиками чи аудиторами, де важливі точність розрахунків і стабільність процесів, їхня дисциплінованість та організованість дозволяють уникати ризиків і забезпечувати економічну безпеку підприємства.

Для економічної та юридичної професії епілептоїдний психотип є максимально сумісним через виражену орієнтацію на порядок, норму й контроль. Економісти та юристи-епілептоїди педантичні у роботі з документами, чітко дотримуються процесуальних вимог, не допускають пропусків у строках і неточностей у формулюваннях, природно тяжіють до ролей, пов'язаних із контролем і відповідальністю як керівників відділів, де необхідні точність, уважність і послідовність дій, мають здатність утримувати структуру та забезпечувати стабільність процесів робить їх надійними фахівцями, що гарантують передбачуваний результат.

Висновки. Профайлінг як метод психологічного аналізу дає змогу виявити глибинні механізми поведінки, мотиваційні установки та способи реагування особистості у професійному середовищі. Застосування цього інструменту в юридичній та економічній сферах дозволяє не лише визначати сильні сторони працівників, але й оптимізувати їхню взаємодію в колективі, враховуючи індивідуальні особливості психотипів. Завдяки профайлінгу можливо передбачити типові реакції на стрес, навантаження чи конфлікт, що сприяє формуванню стабільного та результативного робочого процесу.

Розуміння індивідуальних відмінностей через призму профайлінгу підвищує ефективність управлінських рішень і комунікації в організаціях. Керівники, володіючи знаннями про психотипи співробітників, можуть формувати команди зі збалансованими ролями, попереджати конфлікти та створювати умови для максимальної реалізації потенціалу кожного працівника.

У економічній та юридичній діяльності, де високий рівень відповідальності та точності є критичним, профайлінг стає практичним інструментом підвищення професійної ефективності та збереження психологічної стійкості фахівців.

1. Троян О.С. Причины та форми професійної деформації соціального працівника. Тернопільський національний економічний університет, Т. 2017. 105 с.
2. Федорцов С.В. Взаємозв'язок суб'єктивного економічного благополуччя. Одеса, 2023. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a7800b1e-c4d8-4875-8b76-ec152c4690cc/content>
3. Пузырьова О. В. Стилі керівництва та якості керівника як головні складові ефективного менеджменту соціальної служби в умовах воєнного стану // СОЦИОПРОСТИР: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи. 2022, No 12. С. 63–73. URL: <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2022-12-07>
4. Цільмак О.М., Яковенко С.І. Професійно-психологічна підготовка працівників підрозділів громадської безпеки. [Текст] : підручник. / О.М. Цільмак, С.І. Яковенко. Одеса: ОДУВС, 2012. С. 103.
5. Козій О., Герасименко О.В. Впровадження сучасних методів та технологій в систему управління персоналом. Державне й муніципальне управління у XXI столітті: організаційно-економічні, правові та інформаційні аспекти : Збірник тез I Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених (27 квітня 2023 р.) / За наук. ред. д.е.н., проф. Капленко Г.В. Львів : ЛНУ імені Івана Франка. 2023. 614 с. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/2_Mizhnar_stud_konf_LNU.pdf
6. Михайлишин У.Б., Ільїна В.М. Вплив акцентуацій характеру на агресивну поведінку підлітків // Теоретичні і практичні проблеми психології та соціальної роботи. Вип. 2(55). С.83-100.
7. Кочубей Т.Д., Семенов А.А. Сучасні теорії лідерства. Теоретичний аспект. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/1886/1/Suchasni_teorii_liderstva.PDF
8. Мухіна Г. В. Юридична психологія : практикум / Г. В. Мухіна, Київ. Київ: ВД «Дакор», 2021. 244 с.
9. Копчак Ю.С., Матвеев М.Е., Моторнюк У.І. Особливості впливу різних стилів лідерства на управління підприємством. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. С. 33-39. URL: https://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/35_74_2/9.pdf

-
1. Troian O.S. Prychyny ta formy profesiinoyi deformatsii sotsialnoho pratsivnyka. Ternopilskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet, T. 2017. 105 s.
 2. Fedortsov S.V. Vzaiemozviazok sub'ektyvnoho ekonomichnoho blahopoluchchia. Odesa, 2023. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a7800b1e-c4d8-4875-8b76-ec152c4690cc/content>
 3. Puzyrova O. V. Styli kerivnytstva ta yakosti kerivnyka yak holovni skladovi efektyvnoho menedzhmentu sotsialnoi sluzhby v umovakh voiennoho stanu // SOCIOPROSTIR: mizhdystsyplinarnyy elektronnyy zbirnyk naukovykh prats z sotsiolohii ta sotsialnoi roboty. 2022, No 12. S. 63–73. URL: <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2022-12-07>
 4. Tsil'mak O.M., Yakovenko S.I. Profesiino-psykholohichna pidhotovka pratsivnykiv pidrozdiliv hromadskoi bezpeky. [Tekst] : pidruchnyk. / O.M. Tsil'mak, S.I. Yakovenko. Odesa: ODUVS, 2012. S. 103.
 5. Kozii O., Herasymenko O.V. Vprovadzhenia suchasnykh metodiv ta tekhnolohii v systemu upravlinnia personalom. Derzhavne y munitsypalne upravlinnia u KhKhI stolitti: orhanizatsiinoekonomichni, pravovi ta informatsiini aspekty : Zbirnyk tez I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii zdobuvachiv vyshchoi osvity ta molodykh vchenykh (27 kvitnia 2023 r.) / Za nauk. red. d.e.n., prof. Kaplenko H.V. Lviv : LNU imeni Ivana Frank. 2023. 614 s. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/10/2_Mizhnar_stud_konf_LNU.pdf
 6. Mykhailiushyn U.B., Iliina V.M. Vplyv aktsentuatsii kharakteru na ahresyvnu povedinku pidlitkiv // Teoretychni i praktychni problemy psykholohii ta sotsialnoi roboty. Vyp. 2(55). S.83-100.
 7. Kochubei T.D., Semenov A.A. Suchasni teorii liderstva. Teoretychnyi aspekt. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/1886/1/Suchasni_teorii_liderstva.PDF
 8. Mukhina H. V. Yurydychna psykholohiia : praktykum / H. V. Mukhina, Kyiv. Kyiv: VD «Dakor», 2021. 244 s.
 9. Kopchak Yu.S., Matveiev M.E., Motorniuk U.I. Osoblyvosti vplyvu riznykh styliv liderstva na upravlinnia pidpriemstvom. Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seria: Ekonomika i upravlinnia. S. 33-39. URL: https://econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/35_74_2/9.pdf